עבד ונתן לו דמיס ולא כתב עדיין השטר ואירע במקום שכותבין השטר א"ג כגון שהמנו דיוקלו לחזור עד נתינת השטר וא"ת והיכי קאמר סומכוס יחלוקו והא ליכא דרכא דממונא ואמרינן בפ"ק (דף ב:) דלא פליג סומכוס וי"ל דמיירי כגון שא"ל המוכר בפני עדים עבד גדול אמכור לך בכ"ה דינרים ועבד קטן בעשרים דינרים ולא ידעינן מה קבל מלוקח:

כסות מה שטענו **לא** הודה לו. בשלמא שדה שלוקח אומר מכרת לי מ' עומרים ומוכר אומר כ' דהיינו עומרי גדולה וקטנה הוי שפיר מה שטענו הודה לו אבל כסות ששואל סרבל גדול ומודה לו סרבל קטן אינו מודה לו כלל מה שטוענו: **זוקקין אתא** לאשמועינן. וא"ת לעיל (דף לח:) דאוקימנא זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע ע"י גלגול אמאי לא פריך גלגול אתא לאשמועינן וי"ל דלעיל אתא לאשמועינן טובא שמגלגלין אפילו בדבר שאינו דומה אע"ג דלא הוו כמו סוטה: **רבי** מאיר היא דאמר **עבד הרי הוא כמטלטלין** (ה) דמי. וכן אקרקעות נמי נשבעין דהא בתמני' עבד ושדה קתני ומטלטלין דנקט לאפוקי שטרות דמאן דדרים רבוי ומיעוט ורבוי לא ממעט אלא שטרות כדמוכח בהגוזל בתרא (נ"ק דף קיז:) ומדמינן בסמוך שבועה לגזילה לקנות בשינוי דבתם נמי איכא רבוי ומיעוט ורבוי כדאמר בהגוזל בתרא (שם) ומיהו לענין קנין כסף לא הוי עבדים כמטלטלין לר"מ אלא ניקנין בכסף מדנקט גבי פרה מחליף לפי שאין ניקנית בכסף וגבי שפחה המוכר בתמני' ובברייתא בסמוך:

והא ר"מ **איפכא שמעינן** ליה. וכדבנן לא מצי לאוקמי דהא תניא בהדיא לקמן אין נשבעין על עבדים ועל קרקעות:

דלמא אעבדים נשבעין אקרקעות **לא**. וא"ת ומנא ליה לחלק כדי להקשות וי"ל דסמיך אתמני' די' גפנים דמייתי בסמוך דאין נשבעין על הקרקעות לר"מ ועל עבדים נשבעין כמו שמיכן וכדאיתא בברייתא דמייתי בסמוך וא"ת ואי ר"מ דרים ברבוי ומיעוט א"כ אקרקע נמי נשבעין ואי דרים כללי ופרטי אעבדים נמי אין נשבעין וי"ל דדרים רבוי ומיעוט ואית ליה שוס מיעוט דמוקי לה למעוטי קרקעות ולא עבדים דמאן דדרים רבוי ומיעוט צריך שני מיעוטין למעוטי קרקעות ועבדים ולא סגי בחד מיעוטא אע"ג דעבדים הוקשו לקרקעות כדאמר במרובה (נ"ק דף סב: ושם) (ו): **ואמר** ר' יוסי בר' חנינא **בענבים** בו'. בלא ר' יוסי יש להוכיח דאין נשבעין על הקרקעות מדקתני ואינן כקרקע ואע"ג דפליגי הכא לענין שבת מודו כולי עלמא דלאו בכצורות דמיין והתולש חייב ולענין נ"מ מודו רבנן דבכצורות דמיין מדפריך בפ' גערה שנתפתחה (כתובות דף נא. ושם ד"ה סוף) כל העומד לגזוז כגזוז דמי ומיהו ר"מ פי' דהתם פריך מכח דקי"ל בהכונס (נ"ק דף נט: ושם ד"ה ופסק) כרבן שמעון דאמר אלא פירות גמורים משלש פירות גמורים:

שנעקרו

כסות מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו כדאמר רב פפא (ח) בדיילפי הכא נמי בדיילפי קשיא ליה לרבי הושעיא מידי כסות קתני עבד קתני אלא א"ר הושעיא כגון שטענו עבד בכסותו ושדה בעומריה ואכתי כסות מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו א"ר פפא (ט) בדיילפי קשיא ליה לרב ששת זוקקין אתא לאשמועינן תנינא (י) זוקקין הנכסים שאין להן אחריות את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן אלא אמר רב ששת הא מני ר"מ היא דאמר עבדא כמטלטלין דמי ואכתי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו סבר לה כר"ג (יא) דתנן טענו חטים והודה שעורים פטור ר"ג מחייב אכתי הילך הוא אמר רבא עבדא דקטע לידיה ושדה שחפר בה בורות שיחין ומערות והא ר"מ איפכא שמעינן ליה (יב) דתנן גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה ר"מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך הא לא קשיא כדמחליף רבה בר אבוה ותני רבי מאיר אומר משלם כשעת הגזילה וחכ"א אומר לו בעבדים הרי שלך לפניך אלא ממאי דסבר ר"מ מקשינן קרקע לעבד מה עבד נשבעין אף קרקע נשבעין דלמא אעבד הוא דנשבעין אבל אקרקע לא לא ס"ד דתניא (יג) המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה (יד) אזה אומר ברשותי וזה שותק זכה זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו (טו) זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה לפי (טז) שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר"מ וחכ"א אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות לאו מכלל דר"מ סבר נשבעין ממאי דלמא כשם קאמרו ליה כי היכי דאודית לן בקרקעות אודי לן נמי בעבדים תדע (יז) דתנן ר"מ אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד י' גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש ר"מ מחייב וחכ"א (יח) כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וא"ר יוסי בר חנינא (יט) ענבים העומדות ליבצר איכא בינייהו דמר סבר (כ) כבצורות דמיין ומר סבר לאו כבצורות דמיין אלא לעולם כדרבי הושעיא ודקשיא לך זוקקין איצטריך סד"א כסות עבד כעבד דמי עומרי שדה כשדה(קב) דמי קמ"ל: זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין אימא סיפא זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה (כא) ולרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי אמאי ישבע מוכר יחלוקו מיבעיא מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא ודקטעה לידה כדרבא: **מתני'** המוכר זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו של בעל הזיתים עשו רביעית לסאה זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו (כב) נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו: **גמ'** ה"ד אי דאמר ליה קוץ לאלתר (כג) אפילו פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע אי דאמר ליה כל אימת דבעית קוץ (כד) אפילו רביעית נמי לבעל זיתים לא צריכא (כה) דאמר ליה סתמא פחות מרביעית לא קפדי אינשי רביעית קפדי אינשי א"ר שמעון (כו) בן פזי ורביעית שאמרו

חוץ

כסות מה שטענו לא הודה לו. (ג) **בדיילפי.** שבגד שלם היה ועדיין מחובר. זה אומר כסות גדולה מכרתי לך וזה אומר כסות קטנה: **עבד גדול בכסותו.** וזה מודה לו בעבד קטן וכסותו דמחויב שבועה משום כסות ומישתבע לעבד בגלגול: **זוקקין.** שהמטלטלין זוקקין את הקרקע לשבועה: **תניא.** בקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות עליהן: **ר"מ היא.** לקמן בברייתא המחליף פרה בחמור דקאמר ר"מ עבדא כמטלטלי דמי ונשבע עליו. ולקמן פריך ליה אשדות דקתני בתמני' נמי נשבעין: **פטור.** דבעינן הודאה ממין הטענה עלמה: **דקטע לידיה.** להוא עבד קטן דמודה ליה בגוויה: **והא איפכא שמעינן ליה.** לר"מ דאמר עבדא כמקרקעי דמי: **הרי שלך לפניך.** דקיימא לן בפ"ק (דף לח.) קרקע אינה נגזלת וכל מקום שהיא ברשות בעליה עומדת ועבד כמקרקעי דמי ואינו נגזל להיותו נקנה לגזלן לשלם דמיס הילכך כי אזקין ברשותיה דמריה אזקין: **הא לא קשיא.** דאיכא לשנויי כדמחליף רבי אבא בר אבוה. אלא הא קשיא ממאי דקסבר רבי מאיר וכו' דקתני בתמני' וכן ב' שדות וקאמר ישבע: **דלמא.** עבדא הוא כמטלטלי דמי ונשבעין עליו אבל אקרקע אין נשבעין: **לפי שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין.** מי שתובעין אותו הוא נשבע להפטר מלשלם ולא התובע נשבע ליטול דכתיב (ו) ולקח בעליו ולא ישלם מי שבעליו לשלם הוא נשבע (שבועות דף מה.): **לאו מכלל כו'.** מדקאמרי ליה ולא על הקרקעות מכלל דשמעינן דאמר דאקרקעות נמי נשבעין: **שהן קרקע.** מחוברים (ז): **מחייב.** שבועה: **הרי הן כקרקע.** ואין נשבעין עליהן: **כבצורות דמיין.** אבל בקרקעות ובגרין לקרקע מודה: **כעבד דמיא.** ומדא מילתא היא ולא תחייביה שבועה: **זה אומר איני יודע.** אבריתא קא מהדר דהמחליף פרה בחמור: **דקטעה לידה.** דשפחה דלאו הילך הוא וממין הטענה הוא דשפחה וולדה חד גופא הוא טעין ליה וזה הודה במקצת וכ"מ אית ליה נשבעין על העבדים: **מתני' המוכר זיתיו לעצים.** שיקוץ אותן לשריפה ושהה אותן בקרקע: **ועשו.** זיתים רעים שאין בסאה שבהן רביעית שמן: **הרי אלו וכו'.** טעמא מפרש בגמ': **גמ'** מוץ

מסורת הש"ס

ח) לעיל ד: קדושין כו. שבועות לח: מ:. ט) (כתובות קח:) לעיל ה. שבועות לח: מ. כ"ק לה:. י) כ"ק לה. לו:. יא) (שם לו:). יב) [שבועות מד: וש"נ], יג) ניטין לט. סנהדרין טו. שבועות מב:. יד) [שבועות מא.]. טו) לעיל ב: [וש"נ]. טז) [גי' רי"ף ורא"ש בן לקיש]. יז) [שמות כב]. יח) [וע"ע תוספות לעיל ד: ד"ה אין].

מוסף רש"י

זוקקין הנכסים שאין להן אחריות כו' לישבע עליהן. אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות לבדן, דהנפקא לן בשבועות (מב:) היכא דטענו כליס וקרקעות ומתחייב לישבע על המטלטלין, זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן. האי זוקקין אנכסים קאי שאין להם אחריות, ולאו אבית דין (קדושין כו.) שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הקרקעות לישבע עליהן, משמתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין ומגלגלין עמהם שבועת קרקע (לעיל ד:). טענו חטים והודה שעורים פטור. דבעינן שתהא הודאה ממין טענת כפירה, אם טענו שאה של חטים והודה לו בשעורים פטור (לעיל ה.) אף מדמי שעורים, דהא אמר ליה חוטב לאו שעורין יהבי לך ואחולי מחיל גניב (ב"ק לה:). רבן גמליאל מחייב. דלא בעי הודאה ממין הטענה (שבועות מ:). גזל בהמה והזקינה. דאשתני לגרישותא (ב"ק צה:). בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. דבעבד כמקרקעי דמי וקרקע הדלת בעינה ואינה נגזלת לקנות לגזלן בשינוי ולהיות ברשותו (שם; ובראשונים דמייה קיימי (שם צו:). המחליף פרה בחמור. דאה לעיל עמוד ג. שכל הנשבעין שבתורה. כל המתחייבין שבועה מן התורה, נשבעין ולא משלמין. כלומר לא מחייבה תורה שבועה לישבע ולשלם, אלא המתבע ישבע לתובע ולא ישלם (שבועות מד:) מי שתובעים אותו ישבע ויפטר, דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם, מי שבעליו לשלם הוא נשבע, ולא נשבע התובע ויטול (ב"ק צו: וכע"ז שם קו. וכתובות פז:). יש דברים שהן כקרקע. מחוברין לקרקע, ואינן כקרקע. דקי"ל אין נשבעין על הקרקעות ועל גפנים הללו נשבעין בהודאת מקצת הטענה (ניטין לט. וכע"ז סנהדרין טו. ושבועות מב:). י' גפנים טעונות מסרתי לך. לשמור בקרקעי (ניטין לט.). ר' מאיר מחייב. לישבע על השאר, שהודה מקצת הטענה, אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות, כדילפין בשבועת הדיינים (מב.) הכא כיון דאין צריכין לקרקע דעומדות ליבצר הן, כדמוקי ר' יוסי בר חנינא לשנויא, כבצורות דמיין ונשבעין (סנהדרין טו.). אמר סומכוס אפילו ברי וברי. דשניהם טוענים טענת ברי, ואפילו היכי דנתבע טוען ברי לי שאיני חייב ואפילו הכי כיון דלבי דינא מספקא מאן קאמר קושטא מולקין (ב"ק לה:).

נה א מיי' פ"ב מהלכות מכירה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכב סעיף ב ג:

נו ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ח:

נז ג מיי' פ"ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ח:

נח ד ה מיי' פ"ה מהל' טוען ונטען הלכה ד יעיין בהגהות ובמ"מ סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף ב ע"ש:

נט ו מיי' פ"ד מהלכות שכנים הלכה יא טוש"ע ח"מ סי' קמח סעיף ב:

ס ז מיי' שם הלכה י ועיין בהגהות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ח:

סא ח ט י מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ב:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כדאמר רב פפא בדלייפו הכא נמי בדלייפו קשיא: (ו) שם אמר רב פפא בדלייפי קשיא ליה לרב ששת זוקקין. נ"ב לעיל סוף דף ד' קא מצי הכא עיקר התם אגב גרלא נקנא וכן מצני ר"פ הדיינין דף מ' ע"ב ולפי זה ה"נ אתי שפיר: (ג) רש"י ד"ה בדלייפי שבגד שלם היה. נ"ב עיין בשבועות דף מג פריך בגמ' אי הכי אזוקה נמי ניתנו ולוקמא בדלייפי כתב רש"י וז"ל אזוקה נמי ליתני אזוקה בת עשרה אמות יש לי נידך והלה אומר אין לך נידי אלא בת חמש חייב ולוקמא בחאוקה בת תמיכי הרבה ולייפי אהדדי בתפילת מתא ע"ל לפירושו זה מתיישב גם כאן דקאמר דטוענו בכסות בת תמיכות הרבה ולייפי אהדדי בתפילת מתא דהוה שפיר ממין הטענה כשהולה לו בכסות קטן שאינו בת תמיכות הרבה שחסרו לשם תמיכות בחמעטו וחסרו קצותיו בתפילת מתא ואינו ניכר: (ד) ד"ה שכן בקרקע המחוברין בקרקע הש"ד: (ה) תוס' ד"ה ר' מאיר וכו' כמטלטלין וכן כ"ל ותיבת דמי נמחק:

חוץ מן ההוצאה. שהוא מוציא במסיקתן ובעצירתן: **שנעקרו בגושיהן.** עם הקרקע שקניבותיהן שיכולין לחיות על ידו פטורין מן הערלה כדתנן (ערלה פ"א מ"ג) אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב: **ולאחר שלש.** כלומר אפילו נעקרו בגושיהן לא שנו דיתלוקו אלא לאחר שלש שניס ששטפן הנהר שאילו נטען מתחלה בעל הקרקע בלא גושיהן כבר יצאו עכשיו מכלל הערלה דהשתא לא מהני ליה גושין דבעל הזיתים מידי לאחר שלש: **אכל כחוך שלש.** גושין דבעל הזיתים הוא דקשרי להו והכל שלו: **הוה קטיני.** הוו זיתים דקין ולא היה להן לא חזרענא תותייהו סילקא וירקא: **לריכא רבה.** שאם לא פרשה ר' יוחנן לא היינו אומרים אותה מסברא: **המקבל.** למתלה: **מעשר.** תחלה כל התבואה ואח"כ נותן לו לנכרי חלקו ונמצא מעשר משלו על של נכרי ומפסיד: **מקבל.** למחלה: **כחוכר דמי.** כאילו מקבלה בכך וכך כורין לשנה בין עושה ובין אינה עושה: **מליח.** אגס: **יש קנין.** ומי נמי אין קנין מקבל לאו כחוכר דמי ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי דלא פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גלה: **שדה אבותיו ממש.** והנכרי גזלה מהם לדידיה הוא דקנסוהו רבנן דקיס לן בגויה דאיידי דחביבא ליה לא מיתנע בהכי מלקבלה למחלה ועפי על שאר אריסין את המעשר הזה ומקבל ליה: **אכל איניש דעלמא.** אי רמית עליה לעשורי לא מקבל לה לא קנסוהו רבנן: **ולדידיה מאי טעמא קנסוהו.** מה חטא שקנסוהו: **כדי שתהא ברה בידו.** שיחזור ויקנה מתוך שיקשה עליו המעשר יטרח ויוסיף הדמים ויסלק הנכרי ממנה. ברה ברורה ומוחזקת: **א"ר ירמיה וכו'.** ומשום הכי נקט ליה הכא דדמיא להך דלעיל: **ונטעה.** אילנות: **ידו על התחתונה.** אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח: **בשדה העשויה לנטעה.** אילנות שיפה לאילן יותר מזרעים איתא דשמואל: **לא בעינא.** איי חפץ בנטיעתה שדה לבן היתה[מ] לי: **גלית אדעתך דניחא לך.** ועשיתה שדה העשויה ליטע וידו על העליונה הוא כשאר שתלי העיר כמנהג המדינה: **הוא דאמר.** רב נחמן: **כי האי תנא.** דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר כר"ש בן אלעזר: בבית

[א]חוץ מן ההוצאה: שטף נהר זיתיו: אמר עולא אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ולאחר שלש אבל בתוך שלש הכל של בעל הזיתים דאמר ליה אי את נטעת בתוך שלש מי הוה אכלת ולימא ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא ליה כוליה השתא [ב]קאכלת פלגא בהדאי אלא כי אתא רבין אמר ריש לקיש [ג]לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלש אבל לאחר שלש הכל לבעל הקרקע דאמר ליה אי אנא נטעי לאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה ולימא ליה אי את נטעת בתוך שלש לא הוה אכלת השתא קא אכלת פלגא בהדאי משום דאמר ליה אי אנא נטעי הוה קטיני וזרענא תחותייהו סילקא וירקא תנא [ד]אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו מאי טעמא אמר רבי יוחנן משום ישוב ארץ ישראל אמר ר' ירמיה כגון דא צריכא רבה תנן התם [ה]ר' יהודה אומר [ו]"המקבל שדה אבותיו מן הנכרי מעשר ונותן לו סברוה מאי שדה אבותיו ארץ ישראל ואמאי קרו לה שדה אבותיו שדה אברהם יצחק ויעקב וקסבר [ז]"אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל כחוכר דמי מה חוכר בין עבד ובין לא עבד בעי עשורי ומיתן ליה דכי פורע חובתו דמי אף מקבל נמי כי פורע חובתו דמי מעשר ונותן לו א"ל רב כהנא לרב פפי ואמרי לה לרב זביד אלא הא דתניא רבי יהודה אומר המקבל שדה אבותיו ממציק נכרי מעשר ונותן לו מאי אירא ממציק אפילו אין מציק נמי אלא לעולם [ח]יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל לאו כחוכר דמי ומאי שדה אבותיו שדה אבותיו ממש ולדידיה הוא [ט]דקנסוה רבנן דאיידי דחביבא עליה טפי ואזיל מקבל לה אבל אינש דעלמא לא ולדידיה מ"ט קנסוה רבנן אמר ר' יוחנן [י]כדי שתהא ברה בידו אמר רבי ירמיה כגון דא צריכא רבה [יא]איתמר [יב]היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אמר אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה אמר רב פפא [יג]ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והא דרב [יד]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא דאתא לקמיה דרב א"ל זיל שום ליה א"ל לא בעינא א"ל זיל שום ליה וידו על התחתונה א"ל לא בעינא לסוף חזייה דגדרה וקא מנטר לה א"ל [טו]גלית אדעתיך דניחא לך זיל שום ליה וידו על העליונה איתמר [טז]היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשותו ואמר לו עציי ואבניי אני נוטל רב נחמן אמר שומעין לו רב ששת אמר אין שומעין לו מיתיבי [יז]רשב"ג אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו לימא רב נחמן דאמר כב"ש הוא דאמר כי האי תנא דתניא שומעין לו דברי ר' שמעון בן אלעזר ר' שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו מאי הוי עלה א"ר יעקב אמר ר' יוחנן בבית

בורה בידו פירוש להכי קנסו את היורש שיעשר את חלק הנכרי כדי שיניח מלקבלה וכיון שתהא בורה ביד הנכרי שלא ירצו לקבלה הימנו ע"י כן ימכרנה לישראל בדמים מועטין שלא נתן עליה כלום אלא בגזלה בתחה לידו ולכך לא יהיה רגיל עוד לגזול אבל אחר לא הוצרכנו לקנוס ועשר דבלאו הכי שומע לנו מלקבלו אבל יורש דחביבה ליה לא תועיל אזהרה:

נשדה

שנעקרו בגושיהן. [א] נקט הכי משום תוך שלש דאל"כ הוו ערלה: **ולימא** ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא כו'. והייתי קונה נטיעות קטנות בדמים מועטין ולאחר שלש היו נעשות גדולות וטוענין פירות כזיתים שלך ומאחר שלא עשיתי כן אלא הנחתי זיתים שלך בקרקעי פשיטא שלא הנחתים לדעת שתאכל עמי אחר שלש אח"כ אוכל גם אני עמך תוך שלש הואיל וכן גם אתה הנחתם לדעת כן בקרקעי: **ואם** אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו. אלא ישאר הזיתים שם אע"פ שלאחר ג' הכל של בעל הקרקע ובעל הקרקע יתן דמי הזיתים כמו ששוים למכור לנטיעות ולא סגי בדמי עצים שהרי לעשות פירות הן עומדין:

סברוה מאי שדה אבותיו כו'. וקסבר אין קנין ומקבל כחוכר [ב] גרלה לר"י לפרש משום דקסבר אין קנין ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר ובחוכר מן הדין צריך לעשר שלא יהא פורע חובו במעשר כדאמר [ג]הרי שאנס השר את גורנו אם בחובו צריך לעשר אבל מ"ק דרבי יהודה דאמר המוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו רבי יהודה אומר אף המקבל ממליק כו' סבר יש קנין ולכך אין להחמיר במקבל אלא דוקא בחוכר החמירו מדרבנן כמו שחייבו לעשר מדרבנן את הלוקח מן הנכרי כדאמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד"ה קסבר) גבי ר' שמעון שזורי למ"ד יש קנין והא [ד]דתנן בהשולח (גיטין דף מג: ושם) האריסין והחכירין כולם פטורין מן המעשר ומשמע דאפילו חלקו של חוכר פטור איכא לאוקמי בסוריא כדמשני התם (דף מז.) אמשניות טובא ואפילו חוכר פטור שם כמו בחולה לארץ דבלא שמעתתי' צריך לאוקמי התם בסוריא כיון דפטור אפילו חלקו של ישראל דלא תיקשי ההיא דמנחות ומה שהולרך ר' יהודה להזכיר שדה אבותיו אע"ג דמ"ק נמי אירי דוקא בארץ כדפרישי' דבחולה לארץ אפילו חוכר פטור הכי קאמר ליה ר' יהודה לת"ק כיון דבא"י קיימינן ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר דאין קנין דאכתי שדה אבותיו חשוב ולמאי דקאמר לעולם יש קנין ולכך אין ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר לפי זה לא פליג רבי יהודה את"ק אלא מוסיף דאף המקבל ממליק מעשר ונותן לו כמו בחוכר כך גרלה לר"י לפרש דמקבל כחוכר או לאו כחוכר דמי תלוי ביש קנין ואין קנין ועיקר ור"ת פירש בע"א ודוחק: **כדי** שתהא ברה בידו. פי' שתהא ברורה בידו שעל ידי שיטורך לעשר אף חלקו של נכרי והיא חביבה בעיניו ולא יניחנה וממון שיקשה עליו הוצאת המעשר יטרח לחזר על הנכרי לנוקחה הימנו אבל ישראל אחר אם נחייבנו לעשר אף מחלק הנכרי ינחנה מלקבל דאין חביבה בעיניו ר"ת גרים שתהא

חוץ מן ההוצאה. [א] אם הוא מוציא במסיקתן ובעצירתן: **שנעקרו בגושיהן.** עם הקרקע שקניבותיהן שיכולין לחיות על ידו פטורין מן הערלה כדתנן (ערלה פ"א מ"ג) אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב: **ולאחר שלש.** כלומר אפילו נעקרו בגושיהן לא שנו דיתלוקו אלא לאחר שלש שניס ששטפן הנהר שאילו נטען מתחלה בעל הקרקע בלא גושיהן כבר יצאו עכשיו מכלל הערלה דהשתא לא מהני ליה גושין דבעל הזיתים מידי לאחר שלש: **אכל כחוך שלש.** גושין דבעל הזיתים הוא דקשרי להו והכל שלו: **הוה קטיני.** הוו זיתים דקין ולא היה להן לא חזרענא תותייהו סילקא וירקא: **לריכא רבה.** שאם לא פרשה ר' יוחנן לא היינו אומרים אותה מסברא: **המקבל.** למחלה: **מעשר.** תחלה כל התבואה ואח"כ נותן לו לנכרי חלקו ונמצא מעשר משלו על של נכרי ומפסיד: **מקבל.** למחלה: **כחוכר דמי.** כאילו מקבלה בכך וכך כורין לשנה בין עושה ובין אינה עושה: **מליח.** אגס: **יש קנין.** ומי נמי אין קנין מקבל לאו כחוכר דמי ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי דלא פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גלה: **שדה אבותיו ממש.** והנכרי גזלה מהם לדידיה הוא דקנסוהו רבנן דקיס לן בגויה דאיידי דחביבא ליה לא מיתנע בהכי מלקבלה למחלה ועפי על שאר אריסין את המעשר הזה ומקבל ליה: **אכל איניש דעלמא.** אי רמית עליה לעשורי לא מקבל לה לא קנסוהו רבנן: **ולדידיה מאי טעמא קנסוהו.** מה חטא שקנסוהו: **כדי שתהא ברה בידו.** שיחזור ויקנה מתוך שיקשה עליו המעשר יטרח ויוסיף הדמים ויסלק הנכרי ממנה. ברה ברורה ומוחזקת: **א"ר ירמיה וכו'.** ומשום הכי נקט ליה הכא דדמיא להך דלעיל: **ונטעה.** אילנות: **ידו על התחתונה.** אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח: **בשדה העשויה לנטעה.** אילנות שיפה לאילן יותר מזרעים איתא דשמואל: **לא בעינא.** איי חפץ בנטיעתה שדה לבן היתה[מ] לי: **גלית אדעתך דניחא לך.** ועשיתה שדה העשויה ליטע וידו על העליונה הוא כשאר שתלי העיר כמנהג המדינה: **הוא דאמר.** רב נחמן: **כי האי תנא.** דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר כר"ש בן אלעזר: בבית

[א]חוץ מן ההוצאה: שטף נהר זיתיו: אמר עולא אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ולאחר שלש אבל בתוך שלש הכל של בעל הזיתים דאמר ליה אי את נטעת בתוך שלש מי הוה אכלת ולימא ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא ליה כוליה השתא [ב]קאכלת פלגא בהדאי אלא כי אתא רבין אמר ריש לקיש [ג]לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלש אבל לאחר שלש הכל לבעל הקרקע דאמר ליה אי אנא נטעי לאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה ולימא ליה אי את נטעת בתוך שלש לא הוה אכלת השתא קא אכלת פלגא בהדאי משום דאמר ליה אי אנא נטעי הוה קטיני וזרענא תחותייהו סילקא וירקא תנא [ד]אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו מאי טעמא אמר רבי יוחנן משום ישוב ארץ ישראל אמר ר' ירמיה כגון דא צריכא רבה תנן התם [ה]ר' יהודה אומר [ו]"המקבל שדה אבותיו מן הנכרי מעשר ונותן לו סברוה מאי שדה אבותיו ארץ ישראל ואמאי קרו לה שדה אבותיו שדה אברהם יצחק ויעקב וקסבר [ז]"אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל כחוכר דמי מה חוכר בין עבד ובין לא עבד בעי עשורי ומיתן ליה דכי פורע חובתו דמי אף מקבל נמי כי פורע חובתו דמי מעשר ונותן לו א"ל רב כהנא לרב פפי ואמרי לה לרב זביד אלא הא דתניא רבי יהודה אומר המקבל שדה אבותיו ממציק נכרי מעשר ונותן לו מאי אירא ממציק אפילו אין מציק נמי אלא לעולם [ח]יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל לאו כחוכר דמי ומאי שדה אבותיו שדה אבותיו ממש ולדידיה הוא [ט]דקנסוה רבנן דאיידי דחביבא עליה טפי ואזיל מקבל לה אבל אינש דעלמא לא ולדידיה מ"ט קנסוה רבנן אמר ר' יוחנן [י]כדי שתהא ברה בידו אמר רבי ירמיה כגון דא צריכא רבה [יא]איתמר [יב]היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אמר אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה אמר רב פפא [יג]ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והא דרב [יד]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא דאתא לקמיה דרב א"ל זיל שום ליה א"ל לא בעינא א"ל זיל שום ליה וידו על התחתונה א"ל לא בעינא לסוף חזייה דגדרה וקא מנטר לה א"ל [טו]גלית אדעתיך דניחא לך זיל שום ליה וידו על העליונה איתמר [טז]היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשותו ואמר לו עציי ואבניי אני נוטל רב נחמן אמר שומעין לו רב ששת אמר אין שומעין לו מיתיבי [יז]רשב"ג אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו לימא רב נחמן דאמר כב"ש הוא דאמר כי האי תנא דתניא שומעין לו דברי ר' שמעון בן אלעזר ר' שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו מאי הוי עלה א"ר יעקב אמר ר' יוחנן בבית

בורה בידו פירוש להכי קנסו את היורש שיעשר את חלק הנכרי כדי שיניח מלקבלה וכיון שתהא בורה ביד הנכרי שלא ירצו לקבלה הימנו ע"י כן ימכרנה לישראל בדמים מועטין שלא נתן עליה כלום אלא בגזלה בתחה לידו ולכך לא יהיה רגיל עוד לגזול אבל אחר לא הוצרכנו לקנוס ועשר דבלאו הכי שומע לנו מלקבלו אבל יורש דחביבה ליה לא תועיל אזהרה:

נשדה

מסורת הש"ס

מ) נ"א תאכל פלגא וכן לקמן. רש"ל. נ) דמאי פ"ו (מ"כ). ג) [אף] רש"ל. ד) [גיטין מז. מנחות לא. בכורות יא:]. ה) [סס], ו) כתובות פ. ע"ש. ז) [בכורות ט. וש"נ]. ח) [תוספתא ב"ק פ"י וע"ע תוס' דכתובות פפ"מ]. ט) בס"א נוסף: ניחא. י) [גיטין מד. חולין קלא.]. כ) נ"ל דתניא.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה יש קנין יאי נכי כו'. כעין זה בגליון דף פב ע"ב ומאי מ"ש להפר לפירוש הרא"ש שם:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה שנעקרו בגושיהן נקט כו'. נ"ב אבל הרמב"ם כתב דבלא גושיהן הכל לבעל הקרקע ועפמ"ש וט"ז: [ב] שם ד"ה קסברוה. נראה כו'. נ"ב ורמב"ם וס"ע כתבו כפי' רש"י:

מוסף רש"י

אין קנין לנכרי בארץ ישראל. אם קנה עובד כוכבים קרקע בארץ, אין קנייני קנו להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר, וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר (גיטין מז.). וידו על התחתונה. ליטול הילאה כשיעור שבח (כתובות פ.).

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ד מהל' שכנים הלכה יא סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קסח סעיף כ:

סג ב ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ח:

סד ד מיי' פ"ו מהלכות מעשר הל' יב עור ש"ע י"ד סי' שלא סעי' קכא:

סה ה מיי' פ"א מהלכות תרומות הלכה י טוש"ע שם סעיף ג:

סו ו ז מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה יב:

סז ח ט מיי' פ"י מהל' גזלה ואבדה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעה סעיף ח:

סח י מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ג:

סט כ מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ו:

בשדה אין שומעין לו. אע"ג דכבר אשמועינן לעיל ר' יוחנן גופיה דטעמא דבריתא דאם אמר אני נוטל זיתי אין שומעין לו משום ישוב ארץ ישראל איצטריך לאשמועינן נמ"ד הכא משום כחשא דארעא דאפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו אבל לעיל דוקא בארץ ישראל אין שומעין לו משום דכחשא דארעא לא עשה בידים אלא ממילא ע"י שטיפת הנהר נעשה ולמאן דאמר הכא נמי משום ישוב ארץ ישראל איצטריך לאשמועינן שלא תאמר אפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו משום כחשא דארעא: (שיין לקמן) **לא** ישלנה ויצא. אף על גב דאמר [1]שמואל דמטילין מבגד לבגד גבי מזוזה אסור לפי שהמזיקין באין בבית שאין בו מזוזה וכשנוטלה כאילו מזיק אומן שידורו בבית:

בגובתא

[א]בבית שומעין לו [א]בשדה אין שומעין לו בשדה מ"ט משום ישוב א"י איכא דאמרי משום כחשא דארעא מאי בינייהו איכא בינייהו חוצה לארץ: **מתני'** [2]המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח בימות החמה שלשים יום [3]ובכרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש [4]ובחנויות אחד עיירות ואחד כרכים שנים עשר חדש רשב"ג אומר חנות של נחתומים ושל צבעים שלש שנים: **גמ'** מ"ש ימות הגשמים [5]דכי אגר איניש ביתא בימות הגשמים אגר לכולהו ימות הגשמים ימות החמה נמי דכי אגר איניש ביתא לכולהו ימות החמה אגר אלא בימות הגשמים היינו טעמא דלא שכיח ביתא למיגר אימא סיפא בכרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש ואילו מלו ליה יומי שכירות בימות הגשמים מפיק ליה ואמאי הא לא שכיח ביתא למיגר אמר רב יהודה להודיע קתני [5]וה"ק המשכיר בית לחבירו סתם אין יכול להוציאו בימות הגשמים מחג ועד הפסח אלא א"כ הודיעו שלשים יום מעיקרא תניא נמי הכי כשאמרו שלשים וכשאמרו שנים עשר חדש לא אמרו אלא להודיעו [6]וכשם שמשכיר צריך להודיע כך שוכר צריך להודיע דאמר ליה אי אודעתן הוה טרחנא ומותיבנא ביה איניש מעליא אמר רב אסי [7]אם נכנס יום אחד בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח והא אנן שלשים יום [8]קאמר הכי קאמר אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני שלשים יום אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח אמר רב הונא ואם בא לרבות בדמיה מרבה א"ל רב נחמן האי [9]לנקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימא (6) לא צריכא [10]דאייקור בתי: [11]פשיטא נפל ליה ביתא א"ל לא עדיפת מינאי [12]זבניה או אורתיה או יהביה במתנה א"ל לא עדיפת מגברא דאתית מיניה כלליה לבריה [13]חזינן אי הוה אפשר לאודועיה איבעי ליה לאודועיה ואי לא א"ל לא עדיפת מינאי [14]ההוא גברא דזבן ארבא דחמרא לא אשכח דוכתא לאותוביה אמר לה לההיא איתתא אית לך דוכתא לאוגרי אמרה ליה לא אזל קדשה יהבה ליה דוכתא לעייליה אזל לביתיה כתב לה גיטא שדר לה אזלא איהי אגרא שקולאי מיניה וביה אפיקתיה ואותביה בשבילא [15]אמר רב הונא בריה דרב יהושע [16]כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו לא מיבעיא חצר דלא קיימא לאגרא אלא אפילו חצר דקיימא לאגרא אמרה ליה לכ"ע ניחא לי לאוגורי ולך לא ניחא לי [17]דדמית עלי כי אריא ארבא: [18]רשב"ג אומר של נחתומים ושל צבעין שלש שנים: תנא מפני שהקיפן מרובה: **מתני'** [19]המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב בדלת בנגר ובמנעול ובכל דבר שמעשה אומן אבל דבר שאינו מעשה אומן השוכר עושהו [20]הזבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא [21]היוצא מן התנור ומן הכירים בלבד: **גמ'** תנו רבנן [22]המשכיר בית לחבירו משכיר חייב להעמיד לו דלתות לפתוח לו חלונות לחזק לו תקרה לסמוך לו קורה [23]ושוכר חייב לעשות לו סולם לעשות לו מעקה לעשות לו מרזב ולהטיח את גגו בעו מיניה מרב ששת מזוזה על מי מזוזה [24]האמר רב משרשיא [25]מזוזה חובת הדר היא אלא מקום מזוזה על מי אמר להו רב ששת תניתוה דבר שאין מעשה אומן דשוכר עושהו והאי נמי לאו מעשה אומן הוא אפשר הוא

בגובתא

כאומנו בנים שלו עד שמניח לו עליתו כלומר כיון שמעלה על דמיו אין לך מועיל גדול מזה. כובסיה על שם שתלויים כדאמרינן (שבת דף סו.) כמאן תלינן כובסי בדקלא [26]תלאי של תמרים: **דאייקור בתי.** שהפסדו ניכר: **נפל ליה ביתיה.** למשכיר: **אמר ליה.** לשוכר: **לא עדיפת מינאי.** הואיל [א] והגיע זמנו מועילו וא"ל הלא אינך בא עלי אלא מחמת שלא הודעתיך ואתה אינך מועל בית לשכור אף אני לא היה לי להודיעך שלא ידעתי שיפול ביתי ואני איני מועל בית לשכור ולא טוב שתדור אתה בפנים ואני בחוץ: **זבניה.** לאחר האי משכיר או אורתיה או יהביה במתנה: **אמר לו.** שוכר לזה שקנאה: **לא עדיפת מגברא דאתית מיניה.** מי שמכרה לך כשם שהוא לא היה יכול להועילאי אף אתה אין כחך יותר ממנו: **כלליה לבריה.** השיא את בנו ונתן לו לבית חתנות: **מיניה וביה.** מן היין עצמו: **כי אריא ארבא.** כאריה אורב: **מתני' ובנגר.** שטעלין בו את הדלת ותוחבין אותו בקורת המסקופה: **הזבל של בעל הבית.** משכיר. ובגמרא[27] מפרש לה: **היוצא מן התנור.** אפר הוא נעשה זבל: **גמ' לחזק לו תקרה.** אם התליעו הנסרין: **לסמוך לו קורה.** אם נשברה אחת מהן: **מרזב.** כל גגותיהן טחין בטיט ומשופעין מן ארבע לדיהן וסומכין נסרים לכותל אצל הגג להרחיק המים מן הכותל וכשנפלה אחת מהן הדיוט מחזירה: **חובת הדר היא.** דדרשינן [28]מנחות (דף לד.) ביתך [29] דרך ביתך למי שנכנס ויוצא לה זה הדר בה: **מקום מזוזה.** העץ שהדלת שוקף עליו ואף הוא קרוי מזוזה ואם אבן הוא צריך לנקוב בו סדק להניחה בתוכה:

בגובתא

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פ"י מהלכות גזלה והאבדה הלכה ע:
ב [מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' שעה סעי' ב]:
עא ג מיי' פ"ו מהלכות שכירות הלכה ז סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף ה:
עב ד ה מיי' שם ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף ו:
עג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה ו:
עד ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:
עה ח מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ו:
עו ט מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ט:
עז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
עח כ מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יג:
עט ל מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יב:
פ מ נ מיי' שם פ"ז הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיט:
פא ס טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף ו והגה"ה ועי' במ"מ פ"ו שם הלכה ז:
פב ע מיי' שם פ"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סי' שיד סעיף א:
פג פ מיי' שם הלכה ה ועי' בהשגות ובמגיד משנה ובמגן שם טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף ג:
פד צ טוש"ע שם סעיף ד:
פה ק מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיד סעיף א:
פו ר מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
פז ש מיי' פ"ה מהלכות תפילין הלכה יא סמג עשין נג טוש"ע י"ד סי' רלא סעיף ב [רב אלפס כאן ובהל' מזוזה דף עא]:

מסורת הש"ס

1) [ר"ה ז: ע"ש], 2) [ל"ל תנן יעב"ן], 3) שבועות מא., ד) [ניסין מ.], 5) [ב"ק פה. וש"נ], 6) ע"ז כא. פסחים ד., 7) [בפרש"י שבר"ף אינא על פתח וכן בעתיק התוי"ט], 8) פי' אשכול. רש"ל, 9) [לקמן קנ.], 10) [יומא יא:], 11) [בבריס ו], 12) [שבת כב. וע"ש בתוס' ד"ה רב אמר],

הגהות הב"ח

(6) גמ' לגלימא הוא לא נריכא:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לא עדיפת מינאי הואיל והגיע. נ"ב דוקא הגיע (וע"ל ק"ב ב' תוס' ד"ה בחזקת ומש"ש):

מוסף רש"י

לנקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימא. אוחזו בגיליו המלויים בו עד שיתן לו עלית עליו, כל דבר המלוי במתוכר קרי ליה כובסא, כדאמר (מכות כ.) אזול גרמא ומתיה למובסא ואמר אמרי, בגלוי הן הגולין (שבועות מא.). מזוזה חובת הדר היא. לפי שהיא משמרתו וכתיב ביתך ביתך, ונכנס ויוצא בה (פסחים ד.) אלא חובת הבית, דכתיב ביתך, דרך ביתך, אלמא למי שנכנס ויוצא לתורה אזהר רחמנא (ע"ז כא.).

כנוכסא דקניא. ותולה לותה: **אריסא.** שוכר מישראל הוה דתניא ריסא לא יטלנה בידו ויצא: **ותורי דמשכיר.** דכיון דלא לוגריה ליה מסתמא דתורי דמשכיר הוו בה: **כחלר דמשכיר.** [א] שלא השכיר את החלר: **ותורי דאתו מעלמא.** ופתח גלגיס לאפקורי מפקריהו בעלים וקניא ליה חצרו ואפילו קדם השוכר והגביהן לא זכה בהן: **יצא לו שם מציאה בעיר.** שיצא קול בעיר שבא לבי שבור בתוך שדהו או מן הנהר הליף לתוכה דגים: **והקולט מן האויר.** שקיבל גלגיס לתוך כלי שנתן כלי באויר וקיבל גלגיס בתוכו: **שלו.** של שוכר: **ושברפת ושבחצר.** קס"ד בחצר שלא השכירה לו המשכיר: **כשולי פרה.** סמוך לנקביה דליכא אויר: **זרק ארנקי.** והפקירה לכל הקודם: **פרקי.** בתמיהה. תרתי מיצטריכא לתנא למיתני ליתני חדא כיון דנשלא השכירה עסקינן מה לי רפת ומה לי חצר: **שברפת שבחצר.** המושכרת לשוכר כל הזבל שברפת שבה לבעל הבית ואשמעינן דהמשכיר את החצר לא השכיר רפת שבה: **יוני שובך.** שמבקשים מזונותיהן בשדה וקניהן כשובך. ואין אלו יוני הרדסיאות הגדילים בבתים: **חייבין בשילוח.** הקן אם רובצת על הביצים דקרינא[ה] בהן כי יקרא[ו] פרט למזומן דלאו מזומן מינהו: **קרי לאן כי יקרא פרט למזומן.** (ז) וכיון דהביצים שלו הוה ליה הקן מזומן דקן הוא הביצים: (ג) **מיליאה רובה.** קרינא בהן אם בביצים ואם היה בא לתפוש קודם שתיגמר יציאתה חייב לשלח האם וליקח הבנים: **אמאי אסורות משום גזל.** כיון דלא נפלה לחצרו: **אאמן.** כלומר גזל דדרכי שלוש אפילו אאמן נמי קאמר דדעתו של בעל השובך עליהם דבטוח הוא דחוזרים למקומן לערב: **ואי בעיא אימא.** בביצים ולא אאמן: **אפילו דנפלה לחצרו.** חייבות בשילוח הקן ולא מזומן הוא כל זמן שאם רובצת עליהן ולא מיקשי לרבי יוסי בר' חנינא דכל היכא דאיהו וכו': **אסורות מפני דרכי שלוש.** ותו לא בתמיהה: **אי דשלחה.** מי שנטלן: **גזלה מעליא הוא.** דהא קניא ליה חצרו: **ואי דלא שלחה.** הא בעי שלוחה ואיכא איסור שלא תשלח והדר את הבנים מקח לך וכו' מאי איריא גזל: הכי גרסינן **בקטן.** הא דקתני דדרכי שלוש ותו לא בדלא שלחה ובקטן דלאו בר שילוח הוא דאיהו חייב במצות: **מתני' נתעברה לשוכר.** לא יכנה לו שכר חודש שהעיבור בכלל שנה:

גמ'

בגובתא דקניא. מכאן נראה כמו שפירש רש"י במנחות (דף לג.) שמניחין המזוזה מעומד לכן צריך גובתא דקנה שלא תפול אבל בספר"ת שמניח אותה מיושב כמו ספר תורה מונח בארון ולא מעומד ובמנחות (שם) נמי עשאה כמין נגר פסולה והיינו מעומד דשילהי המוכר פירות (ב"מ דף קא. ושם) אמר על כמין נגר היינו קבורת חמור משמע במעומד קאמר ואם כן גובתא דקניא למה לי ויש לומר שלא תהא מלחלוחית הכותל: **מסייע** ליה לרבי יוסי בר' חנינא. פירשתי בפ"ק (דף יא.):

קולט מן האויר אמאי הרי אלו שלו. תימה ואי ליתא דרבי יוסי אמאי שבחצר של בעה"ב: **תרתי.** פי' דסתרן אהדדי דהאי שברפת לא איצטריך למיתני לגופיה דפשיטא הוא דשוכר בית בחצר שאין לו ברפת כלום ולא תנא אלא למידק שברפת לבעל הבית לפי שאין [בה] לשוכר כלום [ב] אבל בחצר שיש לשוכר בה הילוך כניסה ויציאה לגיתו לא הוי דבעל הבית והדר תני שאף שבחצר לבעל הבית: **פרט** למזומן. וא"ת ואמאי לא פריך נמי מסיפא אמאי אסורין מפני דרכי שלוש גזל גמור הוי וי"ל דמרישא ניחא ליה למיפרך וה"ה דמאי פריך מסיפא אי נמי לא מצי למיפרך מסיפא דאיכא למימר דהכי קאמר אסורות משום גזל גמור הביצים ואמן מפני דרכי שלוש: **אי** הכי אמאי אסורים משום גזל. דאפי' משום דרכי שלוש ליכא ומשני אאמן פי' ולא אביצים וא"ת אמן נמי הא צריך שילוח וי"ל כי ליכא ביצים תחתיה וה"ה דה"מ למימר כס"ד מעיקרא אביצים שנפלו יש גזל גמור ואאמן יש דרכי שלוש:

לא צריכא בקטן. וי"ג דשלחה קטן דאי שלחה קנה בעל השובך מדאורייתא ואטו משום דלקחו קטן יהא שלו אלא הקטן לקח הביצים בלא שילוח שעדיין לא זכה בעל השובך בביצים ותימה דאפי' בגדול ה"מ לאוקמי וכגון שנתן ידו או בגדו תחת הביצים בשעה שאם רובצת עליהם ולא נתכוין לזכות בביצים עדיין דאסור הוא אלא עשה כן כדי שלא יזכה בעל השובך בביצים אח"כ (ד) ושילח את האם ונטלן עכשיו וזוכה בהן:

ובא

בגובתא דקניא ת"ר [ו] המשכיר בית לחבירו על [א] השוכר לעשות לו מזוזה [ב] וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא ומנכרי נוטלה בידו ויוצא ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא וקבר אשתו ושני בניו מעשה לסתור אמר רב ששת ארישא: הזבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירים בלבד: במאי עסקינן אילימא בחצר דאגיר ליה לשוכר ותורי דשוכר אמאי של בעה"ב אלא בחצר דלא אגירא לשוכר ותורי דמשכיר פשיטא [ג] [ג] לא צריכא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא קמו בה מסייע ליה לר' יוסי ברבי חנינא [ד] דא"ר יוסי ברבי חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו מיתיבי אם אמר כל מציאות שיבאו לתוכו היום תקנה לי חצרי לא אמר כלום ואם איתא להא דא"ר יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אמאי לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בחצר שאינה משתמרת אי הכי אימא סיפא יצא לו שם מציאה בעיר דבריו קיימין ואי בחצר שאינה משתמרת כי יצא לו שם מציאה בעיר מאי הוי כיון דיצא לו שם מציאה בעיר מיבדל בדילי אינשי מינה והויא לה כחצר המשתמרת מיתיבי זבל היוצא מן התנור ומן הכירים [ה] והקולט מן האויר הרי הוא שלו ושברפת ושבחצר של בעל הבית ואם איתא להא דר' יוסי בר' חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קולט מאויר אמאי הרי הוא שלו אויר חצרו הוא אמר אביי במדביק כלי בשולי פרה רבא אמר אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי ומי פשיטא ליה לרבא והא מיבעי בעי לה [ו] דבעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצאתה בפתח זה מהו אויר [ז] שאין סופו לנוח כמונח דמי או לאו כמונח דמי התם לא מיפסק ולא מידי הכא מיפסק כלי ושברפת ושבחצר הרי אלו של בעל הבית תרתי אמר אביי הכי קאמר ושברפת שבחצר הרי אלו של בעל הבית אמר רב אשי [ח] זאת אומרת המשכיר חצירו סתם לא השכיר רפת שבה מיתיבי [ט] יוני שובך ויוני עלייה [י] חייבות בשילוח [יא] ואסורות בגזל מפני דרכי שלום ואם איתא להא דאמר רבי יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו מדעתו קרי כאן [יב] כי יקרא [יג] פרט למזומן אמר רבא ביצה ביציאת רובה הוא דאיחייבה לה בשילוח ומיקנא לא קניא עד דנפלה לחצרו וכי קתני חייבות בשילוח מקמי דתיפול לחצירו אי הכי אמאי אסורות משום גזל אאמן ואיבעית אימא לעולם אביצים ומדנפיק רובה דעתיה עילוה והשתא דאמר רב יהודה אמר רב [יד] אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שנאמר [טו] שלח תשלח את האם והדר את הבנים תקח לך אפי' תימא דנפלה לה לחצרו [טז] כל היכא דאיהו מצי זכי ליה חצרו זכיא ליה וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה חצרו נמי לא זכיא ליה א"ה אסורות בגזל מפני דרכי שלום אי דשלחה גזל מעליא הוא אי דלא שלחה הא בעי שלוחה בקטן דלאו בר שילוח הוא קטן בר דרכי שלום הוא ה"ק אביו של קטן חייב להחזיר לו מפני דרכי שלום: **מתני'** [יז] המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר [יח] מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהב לשנה מדינר זהב לחדש

ובא

מוסף רש"י

זרק ארנקי בפתח זה. והפקירו לכל הקודם (דעיל יב.). אויר שאין סופו לנוח. כתוך האויר, כמונח דמי. וקנאו בעל הבית הראשון, או לאו כמונח דמי. להכי נמי אויר שאין סופו לנוח כתוך הבית כמונח דמי, דאילו אויר שהיה סופו לנוח כתוך הבית פשיטא לן דאפילו קדם אים אחר וקלטה כתוך האויר לא קנה, דמשכנכם לאויר קנאו בעל הבית, דתנן במסכת גיטין (עט.) היתה עומדת בראש הגג חתך לה גט, מיון שנכנס לאויר הגג הרי זו מגורשת, הוא למעלה והיא למטה כיון שיצא מרשות הגג נמתק או נשרף הרי זו מגורשת (דעיל יב.). יוני שובך. יוני מדברייות שקנגו בשובך (חולין קלפ:). ביציאת רובה הוא דאיחייבה לה בשילוח. דאם בא אדם ונטל את האם כשהיא מטילה ביצתה וכבר יצא רובה, חייב לשלח מקמי דתפול לאגרי, דאמרי לאו מזומן הוא (שם קמא:). אי הכי. דלא קנתה אגרי. אמאי אסורות משום גזל. ואפילו מפני דרכי שלום, והלא עדיין מגוף האם הוא, ומשני אאמן. דרכי שלום דקאמר אפילו על האם עצמה יש משום דרכי שלום (שם). ואיבעית אימא לעולם אביצים. דאילו על אמן אפילו משום דרכי שלום אין כאן, הואיל ואינה נותה לתופסה לא סמכה דעת בעל השובך עליה ואינו מתקוטט עם הלוקח, אבל מהביצים הוא מתקוטט דדעתיה עליהן ומכי נמי דלא קנה לו אגרי, משום דרכי שלום מיהא איכא (שם). והשתא דאמר רב יהודה אמר רב אסור לזכות בביצים בר'. מהשתא מצית לאוקמא מתניתין אפילו יצאה כולה ולא תקנה לר' יוסי ברבי חנינא דלאו מזומן הוא ואיצטרך בשילוח משום דיצה אחרונה זאת שלא עמדה האם עליה משהטילתה, ואף על פי שנפלה לאגרי לא קנתה אגרי, דכיון דהוא עצמו אם היה כאן לא היה יכול להחזיק בה, אגרי נמי לא מצי זכי ליה שאין זה מזומן (שם). לזכות. לפשוט ידו תחת האם ולהחזיק בהם, כל קנייה דהפקר זכייה קרי ליה (שם). אי הכי אסורות בגזל מפני דרכי שלום. ותו לא, אי דשלחה. קודם להחזיק בה, הרי קנתה אגרי לבעל הבית וגזל מעליא הוא, ואי דלא שלחה היאך הוא יכול ליטלם לביצים, הא בעי שלוח קודם לקיחת הביצים כדכ יהודה, ומשני בקטן דלאו בר שלוח הוא. והוא הדין דהוי מצי לשנויי כגון דעבר ונטלן תחת האם דגזל מעליא ליכא, אלא ניחא ליה לשנויי בדרך היתר ולא בדרך איסור (שם).

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' ג ופ"ה מהל' מתנות עניים הלכה יא סמג עשין נג טוש"ע ח"מ סי' שיד סעיף ב ומוש"ע י"ד סי' רלא סעיף ב [רב אלפס כאן ובסוף הלכות מחזה דף עא.]:

פט ב מיי' פ"ה מהל' מתנות עניים הלכה יא סמג עשין נג טוש"ע י"ד שם:

צ ג מיי' פ"ו מהלכות שכירות הל' ה ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף ג:

צא ד טוש"ע שם בהג"ה:

צב ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:

צג ו מיי' פי"ג מהל' שמיטה ויובל הלכה ח סמג לאוין קכ טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ב:

צד ז מיי' פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שנ סעיף ג ופסיף ד:

צה ח מיי' פי"ג מהל' שמיטה ויובל הל' ח סמג לאוין קכ טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ב:

צו ט י מיי' שם הל' יח:

צז כ מיי' פ"ו מהלכות שכירות הלכה ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף טו:

תורה אור השלם

1 כִּי יִקָּרֵא קֵן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל עֵץ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֲפֹרֹחִים אוֹ בֵיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֲפֹרֹחִים אוֹ עַל הַבֵּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים: דברים כב ו

2 שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: דברים כב ז

הגהות הב"ח

(ה) גמ' לא צריכא באחר דמשכיר. נ"ב ע"ל דף מט ע"ב: (ב) רש"י ד"ה קרי וכו' דכיון: (ג) ד"ה ביציאת רובה: (ד) תוס' ד"ה לא וכו' אח"כ שילה כל"ל ואות ו' נמחק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה בחאר דמשכיר שלא כו'. נ"ב אבל רמב"ם כתב אפי' השכירו (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ש"ג ס"ק ה): [ב] תוס' ד"ה מרמי. אבל כו'. נ"ב ורינוב"ל כתב דכה"ג הוא דבע"ה כמ"ל יו"ד ס' רב ספא אמר כו' כי זכה כו' (וע"ש בס"ק ז):